

Tidsbegränsad vapenamnesti 2018

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	5
2	Författningsförslag.....	7
2.1	Förslag till lag (201X:XXX) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott	7
3	Regler för innehav av skjutvapen.....	9
3.1	Krav på tillstånd för att få inneha skjutvapen	9
3.2	Vapenbrott	10
4	Ansvarsfrihet för vapenbrott.....	11
4.1	Tidigare vapenamnestier i Sverige.....	12
4.2	Några andra länders erfarenheter av vapenamnestier	14
5	En ny vapenamnesti	17
5.1	Skälen för en ny vapenamnesti.....	17
5.2	En tidsbegränsad vapenamnesti	19
5.3	Den närmare utformningen av amnestin.....	20
5.3.1	Förutsättningarna för att få amnesti enligt lagen.....	20
5.3.2	Förfarandet med inlämnad egendom	21
6	Amnestiperioden och lagens giltighetstid	25
6.1	När ska amnestin pågå?	25
6.2	När ska lagen upphöra att gälla?	25

7	Konsekvenser	27
7.1	Ekonomiska konsekvenser	27
7.2	Information om vapenamnestin till allmänheten	27
7.3	Utvärdering.....	27
8	Författningskommentar	29

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås att en ny tidsbegränsad s.k. vapenamnesti genomförs under våren 2018. Förslaget innebär att den som innehar skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det inte ska dömas till ansvar för innehavet om han eller hon frivilligt lämnar in eller låter någon annan lämna in vapnet eller ammunitionen till Polismyndigheten under perioden februari–april 2018. Skjutvapen och ammunition som har lämnats in till Polismyndigheten ska som huvudregel tillfalla staten och därefter förstöras.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag (201X:XXX) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den som innehar ett skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det ska inte dömas till ansvar för detta enligt 9 kap. 1 §, 1a § eller 2 § första stycket i vapenlagen (1996:67), om han eller hon frivilligt lämnar in eller låter någon annan lämna in vapnet eller ammunitionen till Polismyndigheten under perioden februari–april 2018.

Det som sägs om skjutvapen i denna lag gäller även sådana föremål som anges i 1 kap. 3 § vapenlagen.

2 § Den som lämnar in eller låter någon annan lämna in skjutvapen eller ammunition enligt 1 § har rätt att vara anonym.

3 § Skjutvapen och ammunition som har lämnats in enligt 1 § tillfaller staten.

Detta gäller inte om egendomen har lämnats in utan ägarens samtycke och ägaren gör anspråk på egendomen. Om egendomens ägare är känd, ska ett sådant anspråk göras inom en månad från det att ägaren fick del av en underrättelse från Polismyndigheten om att egendomen lämnats in till myndigheten. I annat fall ska anspråket göras inom tre månader från det att egendomen lämnades in.

4 § Skjutvapen och ammunition som har tillfallit staten enligt 3 § ska förstöras, om egendomen inte behövs för musealt eller militärt ändamål eller för Polismyndighetens verksamhet.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om hanteringen av skjutvapen och ammunition som har lämnats in enligt denna lag.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2018.
 2. Lagen upphör att gälla vid utgången av augusti 2019.

3 Regler för innehav av skjutvapen

3.1 Krav på tillstånd för att få inneha skjutvapen

Enligt 2 kap. vapenlagen (1996:67) krävs det tillstånd av Polismyndigheten för att få inneha skjutvapen eller ammunition. Tillstånd krävs också för att få inneha sådana föremål som i vapenlagen jämföras med skjutvapen, t.ex. tårgasanordningar och vissa vapendelar. Tillstånd krävs vidare för att driva handel med skjutvapen och för att yrkesmässigt ta emot skjutvapen för reparation eller översyn. De sistnämnda typerna av tillstånd innefattar även rätt att inneha de vapen som vapenhandlar- eller reparationstillståndet omfattar.

Undantag från krav på tillstånd gäller för den som har fyllt 18 år, om vapnet har en begränsad effekt i förhållande till andra jämförbara skjutvapen (effektbegränsade vapen) och vapnet är antingen ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen eller ett vapen med ett annat liknande utskjutningsmedel som är avsett för målskjutning, eller om det är ett harpunvapen.

I 3 kap. vapenlagen finns bestämmelser om under vilka förutsättningar den som har tillstånd att inneha ett vapen får låna ut det till någon annan. Utgångspunkten är att det krävs tillstånd av Polismyndigheten för att få göra det. Undantag gäller dock bl.a. för lån av ett vapen vid enstaka tillfällen under de förutsättningar som anges i 3 kap. 1 § a andra stycket, samt vid utlåning från ett auktoriserat bevakningsföretag till företagets väktare i samband med ett bevakningsuppdrag som kräver beväpning, förutsatt att väktaren har tillstånd att låna vapen för det ändamålet (3 kap. 7 §). Bestämmelserna riktar sig till utlånan, men innebär också att den som genom lån innehar ett vapen som lånats ut i strid med bestämmelserna inte har rätt att inneha vapnet.

3.2 Vapenbrott

Att inneha skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det är straffbart. Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst två år (9 kap. 1 § första stycket vapenlagen). Om brottet är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst ett och högst fyra år, är det synnerligen grovt döms för synnerligen grovt vapenbrott till fängelse i lägst tre och högst sex år (9 kap. 1 a §). Är brottet ringa, eller om gärningen har begåtts av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 1 § andra stycket). Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet innehar ammunition utan att vara berättigad till det döms, om gärningen inte är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 2 § d).

4 Ansvarsfrihet för vapenbrott

Vid varje given tidpunkt finns det vapen i Sverige som innehas av personer som inte har rätt att inneha dem. Ibland rör det sig om vapen som innehavaren har skaffat sig trots att denne är fullt medveten om att det är olagligt. Många gånger kan det dock handla om vapen som en person upptäcker att han eller hon innehar utan att ha varit medveten om det. Så kan t.ex. vara fallet när en person hittar ett vapen i sin bostad sedan en anhörig har flyttat eller avlidit. Bland dessa personer finns det sannolikt ett flertal som skulle vilja göra sig av med vapnet men som inte vågar lämna in det till Polismyndigheten av rädsla för att dömas för vapenbrott. Samtidigt ligger det i samhällets intresse att få kontroll över sådana vapen, särskilt som dessa vapen sannolikt i större utsträckning än lagligt innehavda vapen förvaras på ett sätt som inte är betryggande från säkerhetssynpunkt.

En särskild regel som begränsar möjligheten att väcka åtal för olaga innehav i vissa fall

I syfte att få personer som innehar vapen olagligt att lämna in dem till polisen finns sedan den 1 juli år 2000 en permanent särskild åtalsregel i 9 kap. 7 § vapenlagen. Enligt den får åtal mot någon som frivilligt lämnar in skjutvapen eller ammunition till Polismyndigheten väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Som exempel på när det kan vara motiverat att väcka åtal nämndes i förarbetena den situationen att en person beslutar sig för att lämna in ett skjutvapen till polisen först i och med att han eller hon riskerar att upptäckas och inlämnandet därför inte är frivilligt i egentlig mening. Ett annat exempel som gavs på när åtal kan vara befogat är när det olagliga vapeninnehavet är av allvarligare slag,

t.ex. när det avser ett vapen utan lagligt användningsområde (prop. 1999/2000:27 s. 100).

Vapenamnesti

Ytterligare ett sätt att minska antalet vapen som innehas olagligt, som har använts såväl i Sverige som i andra länder, är att införa s.k. vapenamnesti. Ordet amnesti kommer från grekiskans "amnestia" som betyder glömska. I denna promemoria används begreppet "vapenamnesti" i betydelsen "ansvarsfrihet för brott mot vapenlagen som består i olovligt innehav av ett tillståndspliktigt vapen eller tillståndspliktig ammunition" (jfr prop. 2006/07:20 s. 6 och prop. 2012/13:38 s. 6).

4.1 Tidigare vapenamnestier i Sverige

Det har genomförts tre tidsbegränsade vapenamnestier i Sverige. Den första genomfördes under perioden juli–september 1993, den andra under perioden mars–maj 2007, och den senaste under perioden mars–maj 2013.

Lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav

Den första lagen om vapenamnesti trädde i kraft den 1 juli 1993 och gällde till utgången av 1994. I lagen föreskrevs att den som innehade ett skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad till det inte skulle dömas till ansvar för brott enligt vapenlagen, om han eller hon frivilligt lämnade eller lät lämna in vapnet eller ammunitionen till en polismyndighet under tiden juli–september 1993. Inlämnaren behövde inte lämna uppgift om sin identitet. Egendom som lämnades in vars ägare inte var känd tillföll staten. Detsamma gällde sådan egendom vars ägare var känd men där ägaren avstått från att ta tillbaka egendomen efter att ha beretts tillfälle till det. Av lagen följde vidare att egendom som hade tillfallit staten skulle förstöras, om den inte behövdes för musealt, militärt eller annat liknande ändamål.

Under amnestin lämnades totalt 17 050 skjutvapen in till polismyndigheterna, huvudsakligen gevär och enhandsvapen, samt 15 ton ammunition. Merparten av vapnen lämnades in under de sista två veckorna.

Lagen (2007:11) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott

Den andra lagen om vapenamnesti trädde i kraft den 1 mars 2007 och gällde till den 1 september 2008. Lagen överensstämde i sak med 1993 års lag, men den tidsperiod då olagligt innehavda vapen och ammunition kunde lämnas in straffritt var mars–maj 2007. Vidare angavs att egendom som hade tillfallit staten skulle förstöras, om den inte behövdes för musealt eller militärt ändamål eller för Statens kriminaltekniska laboratoriums (SKL) verksamhet. Att SKL:s eventuella behov nämndes uttryckligen innebar en precisering av skrivningen ”annat liknande ändamål” i 1993 års lag.

Av den återrapportering och utvärdering av lagen och dess tillämpning som Rikspolisstyrelsen lämnade framgår bl.a. följande. Under amnestin lämnades totalt nästan 14 000 illegala vapen och vapendelar in till polismyndigheterna, huvudsakligen gevär och enhandsvapen, men även knappt 30 kulsprutepistoler och tre automatkarbiner, samt mer än 14 ton ammunition.

Lagen (2013:25) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott

Den senaste vapenamnestin genomfördes under perioden mars t.o.m. maj 2013. Lagen trädde i kraft den 1 mars 2013 och gällde till den 1 september 2014. Den var i övrigt identisk med 2007 års lag, med undantag för att den innehöll ett nytt andra stycke i 1 §, som förtydligade att det som sas i lagen om skjutvapen även gällde sådana föremål som anges i 1 kap. 3 § vapenlagen.

Av Rikspolisstyrelsens rapport (Ju2014/79557/L4) som innehåller en redovisning och utvärdering av amnestin framgår bl.a. följande. Under perioden lämnades över 15 000 illegala skjutvapen in till polismyndigheterna, däribland över 4 000 enhandsvapen, varav 95 procent fungerade. Därutöver lämnades det in fyra automatkarbiner, fyra kulsprutegevär och ett trettioal kulsprutepistoler, så gott som samtliga fungerande, samt över 36

ton ammunition. Kostnaden för förfarandet uppgick till omkring 380 kr per vapen, en kostnad som Rikspolisstyrelsen fann förhållandevis låg med tanke på att antalet vapen som hade kunnat komma att missbrukas eller användas vid brott framgångsrikt hade reducerats.

Av utvärderingen framgår vidare att i stort sett samtliga polismyndigheter ansåg att lagstiftningen och föreskrifterna var tydliga och bra.

4.2 Några andra länders erfarenheter av vapenamnestier

Danmark

I Danmark har det genomförts ett antal s.k. frit lejde-aktioner under åren 1970 till 2013. Aktionerna innebar en rätt att lämna in registreringspliktiga vapen utan att riskera straff för det olagliga innehavet. Det gavs också möjlighet att efterregistrera vapnen. Vapenlagens krav för att få tillstånd sänktes dock inte, vilket innebar att det var få som beviljades tillstånd.

Under den frit lejde-aktion som genomfördes år 2009 lämnades knappt 9 600 skjutvapen, samt mängder av vapendelar, ammunition och sprängämnen in till polisen. Den senaste aktionen genomfördes under juni månad 2013. Bakgrunden till aktionen var en ändring i den danska vapenlagen som medförde att det numera är olagligt att inneha luft- eller fjädervapen med en kaliber över 4,5 mm utan att anmäla innehavet till polisen för registrering.aktionen medgav dock också möjlighet att anonymt lämna in andra illegala vapen. Amnestin resulterade i att drygt 1 700 vapen och 54 ton ammunition lämnades in till polisen.

Norge

Under perioden september 2003 t.o.m. augusti 2004 genomfördes en landsomfattande vapenamnesti i Norge. Amnestin föregicks av en drygt tre månader lång provamnesti i vissa delar av landet. Under den årslånga vapenamnestin lämnades drygt 35 700 vapen in.

Under 2008 genomfördes en ny tidsbegränsad vapenamnesti. Amnestin genomfördes i huvudsak på samma sätt som den tidigare, dock under en väsentligt kortare tidsperiod, maj–september. Under amnestiperioden lämnades drygt 7 000 vapen in, varav närmare 5 000 under den sista månaden. Sedan denna amnesti hade avslutats infördes en skärpt praxis för efterregistrering av oregistrerade vapen som innebär att ägaren endast i undantagsfall får behålla vapnet och då i deaktiverat skick.

Det huvudsakliga syftet med de landsomfattande tidsbegränsade vapenamnestierna var att öka kontrollen över civila vapen i privat ägo. I förarbetena till den första vapenamnestin angavs att en viktig förutsättning för att tidsbegränsa vapenamnestin var att polisen även då en amnesti inte pågår har möjlighet att, om den finner det lämpligt, besluta om efterregistrering av oregistrerade vapen.

I augusti 2011 gavs en oberoende kommission, den s.k. 22 juli-kommisjonen, i uppdrag att granska och dra lärdom av attacken mot regeringskvarteren och massakern på Utøya den 22 juli 2011. Kommissionen la fram sin rapport den 13 augusti 2012, NOU 2012:14. I rapporten förordar kommissionen att systemet med vapenamnestier används även framöver.

Finland

I Finland gäller sedan den 1 januari 2004 en permanent vapenamnesti. Amnestin omfattar skjutvapen, vapendelar, patroner, särskilt farliga projektiler samt sprängämnen. Den innebär bl.a. att ägaren till ett inlämnat skjutvapen har möjlighet att söka tillstånd för vapnet, försätta det i varaktigt obrukbart skick eller inom tre månader överlåta det till någon som har tillstånd att inneha ett sådant vapen alternativt överlåta det till staten utan ersättning. I det sistnämnda fallet säljer polisen vapnet för ägarens räkning på offentlig auktion. De skjutvapen som inte har blivit sålda på auktion övergår i statens ägo. Skjutvapen vars ägare inte är kända samt alla olagliga vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler övergår direkt i statens ägo.

Det första året lämnades drygt 8 600 skjutvapen in till polisen. Under de tre senaste åren har det lämnats in drygt 1 500, knappt 1 300, samt drygt 1 100 skjutvapen per år. Därutöver har en stor

Ansvarsfrihet för vapenbrott

mängd vapendelar, ammunition och sprängämnen lämnats in sedan amnestin började gälla.

5 En ny vapenamnesti

5.1 Skälen för en ny vapenamnesti

Förslag: En ny vapenamnesti ska genomföras.

Skälen för förslaget

Tillgång till skjutvapen utgör ofta en förutsättning för att grova brott ska komma till stånd. Förekomsten av skjutvapen kan också medföra att en uppkommen våldssituation får betydligt svårare följder än vad den annars skulle ha fått. Därför är det viktigt att se till att berättigade vapeninnehav omgärdas av tillräcklig kontroll och att åtgärder för att begränsa antalet illegala vapen vidtas.

Att minska mängden vapen som innehas utan tillstånd är angeläget av flera skäl. Ett skäl är att innehavarens lämplighet att inneha vapen inte har kontrollerats. Därigenom ökar risken för att vapnen kommer till brottslig användning eller att det sker allvarliga olyckor på grund av oförsiktig eller felaktig hantering. Ett annat skäl är att sådana vapen sannolikt i större utsträckning än lagligt innehavda vapen förvaras på ett sätt som inte är betryggande från säkerhetssynpunkt. Detta kan leda till att vapnen stjäls och i ett senare led används vid brott. En stor del av de skjutvapen som kommer till brottslig användning utgörs av vapen som innehas olagligt. Varje åtgärd som kan leda till en minskning av antalet illegala vapen i omlopp bör därför övervägas.

Som har nämnts ovan gäller sedan år 2000 en särskild åtalsregel som syftar till att uppmuntra personer som innehar vapen eller ammunition utan att ha rätt till det att självmant lämna in dem till Polismyndigheten (se avsnitt 4). Bestämmelsen innebär att åtal för

olovligt innehav av vapnet eller ammunitionen i en sådan situation får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Skillnaden mellan genomförande av en vapenamnesti och att tillämpa åtalsregeln är att det i det första fallet enbart görs en bedömning av frivilligheten bakom inlämnandet, medan det i det andra fallet görs en bedömning av om det är motiverat från allmän synpunkt att väcka åtal eller inte.

De goda resultat som de vapenamnestier som har genomförts efter införandet av den särskilda åtalsregeln har haft, ger anledning att anta att bestämmelsen inte har fått fullt genomslag. Skälet till detta är sannolikt dels att den inte är allmänt känd, dels att den – för den som ändå känner till den – av de skäl som har redogjorts för ovan inte framstår som lika trygg för den som vill göra sig av med olagligt innehavda vapen och ammunition och undgå straff för innehavet.

Både Brottsförebyggande rådet (Brå) och Polismyndigheten har konstaterat att beväpningen och benägenheten att använda skjutvapen har ökat inom kriminella kretsar. Brå har även konstaterat att andelen skottskadade personer har ökat med närmare 50 procent sedan 2006. Skjutningarna handlar ofta om uppgörelser mellan olika kriminella grupperingar och inte sällan sker dessa på allmän plats med fara för allmänheten. Ett exempel är den tragiska skjutningen på Vårväderstorget i Biskopsgården våren 2015, då flera oskyldiga skadades i samband med en kriminell uppgörelse som ledde till att två personer sköts till döds. Under 2015 beslagtogs över 1 300 illegala vapen i Sverige. Dessa omständigheter tyder på att det fortsatt finns en ansenlig mängd illegala vapen i omlopp i landet och att det med all sannolikhet även har tillkommit ett inte obetydligt antal illegala vapen sedan vapenamnestin 2013. Hur många av dessa vapen som skulle kunna komma att lämnas in under en ny vapenamnesti går inte att spekulera om. Inför 2007 års vapenamnesti framhöll regeringen att det är naturligt att den första tillfälliga vapenamnesti som genomförs i ett land har större effekt än därpå följande amnestier (prop. 2006/07:20, s. 10). Det kan dock konstateras att 2007 års amnesti hade ett nästan lika gott utfall som 1993 års amnesti. Detsamma gäller vid en jämförelse mellan 2007 och 2013 års amnestier (se avsnitt 4.1).

Eftersom de tidigare vapenamnestierna samtliga innebar en betydande minskning av antalet okontrollerade vapeninnehav får det antas att de även har haft en viss brottsförebyggande effekt. Detta talar för att en ny vapenamnesti skulle kunna få ett positivt resultat, inte bara genom att antalet illegala vapen i samhället reduceras, utan även genom att riskerna för brott som begås med användning av vapen minskar. En ny vapenamnesti bör därför genomföras.

5.2 En tidsbegränsad vapenamnesti

Förslag: Den nya vapenamnestin ska vara begränsad i tiden.

Skälen för förslaget

En första fråga att ta ställning till är om den nya vapenamnestin bör vara begränsad i tiden på det sätt som de tidigare vapenamnestierna var eller om det finns skäl att införa en permanent vapenamnesti. Inför genomförandet av såväl 2007 som 2013 års vapenamnesti uttalade regeringen att övervägande skäl talade mot en vapenamnesti som är obegränsad i tiden (prop. 2006/07:20, s. 11 och prop. 2012/13:38 s. 12 f.). Regeringen hänvisade bl.a. till risken för att inlämnandet av skjutvapen skulle fördröjas och till att det skulle kunna uppstå bevissvårigheter. Regeringen menade vidare att en permanent amnesti skulle innebära en viss ständig dubbelreglering i förhållande till den särskilda åtalsregel som gäller vid frivilligt inlämnade av skjutvapen. Dessa skäl mot att införa en permanent vapenamnesti gäller även idag.

Av dessa skäl finns det inte heller nu anledning att införa något annat än en tidsbegränsad vapenamnesti. Vapenamnestin bör även denna gång pågå under tre månader. Under denna tid bedöms potentiella inlämnare ha tillräckligt med tid att utnyttja amnestin samtidigt som kostnaderna för de säkerhetsarrangemang som måste vidtas och upprätthållas vid inlämningsställena kan hållas på en rimlig nivå. Därutöver bör beaktas att erfarenheterna från de tidigare vapenamnestierna har visat att de flesta vapen lämnas in i slutet av amnestiperioden.

5.3 Den närmare utformningen av amnestin

5.3.1 Förutsättningarna för att få amnesti enligt lagen

Förslag: Den som innehar ett skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det ska inte dömas till ansvar för detta, om han eller hon frivilligt lämnar in eller låter någon annan lämna in vapnet eller ammunitionen till Polismyndigheten under amnestiperioden. Den som lämnar in sådan egendom har rätt att vara anonym.

Skälen för förslaget

När det gäller förutsättningarna för när ansvarsfrihet för olaga innehav av skjutvapen och ammunition ska gälla finns det goda skäl att som utgångspunkt använda lagen (2013:25) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott, en lag som i sin tur tog sin utgångspunkt i lagen (2007:11) om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott. För detta talar bl.a. det goda utfallet av respektive amnesti samt den omständigheten att Rikspolisstyrelsen vid utvärderingen av 2013 års lag inte påtalade några problem vid tillämpningen av den lagen.

I likhet med vad som gällde vid de tidigare vapenamnestierna bör ansvarsfrihet därför gälla när den som innehar ett skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det lämnar in eller låter någon annan lämna in egendomen till Polismyndigheten. Om den som innehar vapen eller ammunition inte själv lämnar in egendomen utan ger någon annan i uppdrag att göra det bör ansvarsfriheten gälla för dem båda. Amnestin bör omfatta alla skjutvapen och all ammunition som det enligt vapenlagen krävs tillstånd för att få inneha. Ansvarsfrihet bör, liksom vid de tidigare vapenamnestierna, gälla endast om egendomen lämnas in frivilligt.

Även rätten att vara anonym bör gälla vid en ny amnesti, eftersom det finns anledning att anta att det ökar benägenheten att lämna in vapen. I rätten till anonymitet ligger att Polismyndigheten inte får vidta någon undersökning eller några åtgärder i fråga om innehavet gentemot inlämnaren av vapnet eller ammunitionen. Det kan visserligen inte helt bortses från att möjligheten att vara

anonym kan skapa svårigheter vid utredningen av brott där vapnet har använts. Svårigheterna bör dock inte överdrivas och det finns inte heller några uppgifter om att rätten att vara anonym skapade några problem i samband med de tidigare vapenamnestierna. Det är dessutom inte särskilt sannolikt att ett skjutvapen som har använts vid ett allvarligt brott lämnas in av någon som var delaktig i brottet. Av dessa skäl är det svårt att motivera en skyldighet att identifiera sig och rätt till anonymitet bör därför gälla även under den nya vapenamnestin.

Det bör understrykas att ansvarsfriheten bara föreslås gälla för det olagliga innehav som innehavaren av vapnet eller ammunitionen har gjort sig skyldig till. Polismyndigheten kommer alltså att kunna utföra sedvanliga kriminaltekniska undersökningar avseende inlämnade föremål i syfte att utreda andra brott som har samband med dessa. Det kan gälla brott begångna av såväl innehavaren som av andra personer.

Ansvarsfrihet bör vidare endast inträda om vapnet eller ammunitionen lämnas in till Polismyndigheten. Detta överensstämmer med vad som gällde vid de tidigare amnestierna. Egendomen bör kunna lämnas in på samtliga polisstationer i landet. Om det visar sig att det finns polisstationer som har svårt att förvara vapnen under handläggningstiden, bör detta problem kunna lösas inom Polismyndigheten.

5.3.2 Förfarandet med inlämnad egendom

Förslag: Skjutvapen och ammunition som lämnas in till Polismyndigheten med stöd av lagen ska som huvudregel tillfalla staten. Om egendomen har lämnats in utan ägarens samtycke ska dock ägaren ha rätt att göra anspråk på den. Egendom som har tillfallit staten ska som huvudregel förstöras. I lagen ska upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela närmare föreskrifter om hanteringen av skjutvapen och ammunition.

Skälen för förslaget

Ska lagen ge ägare möjlighet att göra anspråk på inlämnade skjutvapen?

En fråga som inställer sig när en vapenamnesti ska införas är vad som ska ske med egendom som lämnas in. Ett alternativ är att vapnen och ammunitionen alltid ska tillfalla staten utan ersättning. Ett annat är att ägaren bereds tillfälle att ansöka om tillstånd att inneha egendomen eller att överlåta egendomen och att egendomen annars ska lösas in av staten.

Som har framgått i avsnitt 4.2 hade ägaren till inlämnade vapen vid de vapenamnestier som har genomförts i Danmark vissa möjligheter att efterregistrera inlämnade vapen, dvs. att ansöka om att få tillstånd att inneha dem, men endast ett fåtal fick det. Även under vapenamnestierna i Norge har det funnits möjlighet till efterregistrering, men vid den senaste år 2008 skärptes praxis så att ägaren endast i undantagsfall fick behålla vapnen, och då i deaktiverat skick (se avsnitt 4.2).

De svenska vapenamnestierna har samtliga varit utformade så att om det var ägaren själv som hade lämnat in illegalt innehavd egendom så hade denne inte någon möjlighet att ansöka om innehavstillstånd. Detta motiverades bl.a. med att en ordning där polismyndigheten tvingas dels att ta hand om vapen och ammunition i avvaktan på att ägarens ansökan om innehavstillstånd prövas, dels att, om en sådan ansökan inte görs eller beviljas, lösa in egendomen, skulle kräva stora resurser (prop. 2006/07:20 s. 14 och prop. 2012/13:38 s. 16). Vidare anfördes att det olagliga innehavet ändå skulle kunna diskvalificera ägaren som vapeninnehavare (a. prop. s. 16). Däremot gavs det när egendomen hade lämnats in av någon annan än dess ägare, t.ex. då ägaren hade bestulits på egendomen, under amnestierna möjlighet för ägaren att inom viss tid göra anspråk på att återfå den, vilket som vid alla vapeninnehav krävde att denne beviljades innehavstillstånd enligt vapenlagen. I den situationen gavs ägaren möjlighet att inom viss tid framställa anspråk på den inlämnade egendomen. För att ägaren skulle ha möjlighet att ta till vara sin rätt var polismyndigheten skyldig att kontrollera om det fanns någon känd ägare till egendomen och, i så fall, att skicka en underrättelse om inlämnandet. Ägaren hade

därefter möjlighet att göra anspråk på egendomen inom en månad från det han eller hon fick del av en sådan underrättelse. Även i de fall då ägaren inte var känd, och polismyndigheten därför inte kunde skicka någon underrättelse, gavs ägaren möjlighet att göra sin rätt till den inlämnade egendomen gällande, då inom tre månader från inlämnandet. En eventuell ansökan om tillstånd att inneha inlämnade vapen prövades i enlighet med reglerna i vapenlagen.

De skäl för vad som ska ske med inlämnad egendom i förhållande till ägaren som har redogjorts för ovan, och som innebär att egendomen som huvudregel tillfaller staten, gör sig fortfarande gällande. En ny vapenamnesti bör därför även i detta hänseende utformas på samma sätt som de tidigare.

Inlämnade vapen bör som huvudregel skrotas

Huvudregeln vid de tidigare vapenamnestierna var att inlämnade vapen skulle skrotas, om de inte behövdes för vissa särskilt angivna samhällsnyttiga ändamål. Detta motiverades med att eftersom ett syfte med en vapenamnesti är att begränsa den totala mängden vapen i samhället så bör skjutvapen och ammunition som har tillfallit staten inte säljas eller på annat sätt komma ut i cirkulation på nytt. Dessutom skulle det kunna uppfattas som stötande om staten skulle tjäna pengar på vapen som har innehafts illegalt (prop. 2012/13:38 s. 16).

De ovan nämnda skälen för att inlämnade vapen som huvudregel ska skrotas gör sig fortfarande gällande, inte minst mot bakgrund av det ökade antalet skjutningar under senare år. Även i detta avseende bör därför regleringen av en ny vapenamnesti utformas som de tidigare vapenamnestierna.

Verkställighetsföreskrifter

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har möjlighet att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen närmare reglera hur inlämnade vapen och inlämnad ammunition ska hanteras.

6 Amnestiperioden och lagens giltighetstid

6.1 När ska amnestin pågå?

Förslag: Den nya vapenamnestin ska pågå under perioden februari–april 2018.

Skälen för förslaget

För att en tidsbegränsad vapenamnesti ska få ett gott resultat bör den inte sammanfalla med en period då potentiella inlämnare kan tänkas vara bortresta en längre tid, dvs. under sommaren. Ett ytterligare skäl för det är att Polismyndigheten inte bör belastas med att hantera inlämnad egendom under den egna personalens semesterledigheter. Med hänsyn till detta framstår det som lämpligt att låta vapenamnestin pågå fr.o.m. februari t.o.m. april 2018.

6.2 När ska lagen upphöra att gälla?

Förslag: Den nya lagen ska upphöra att gälla vid utgången av augusti 2019.

Skälen för förslaget

Det förhållandet att flertalet föremål som kommer att lämnas in under amnestin kan förväntas komma in i slutet av perioden gör att regler som avser hanteringen av inlämnade vapen måste gälla under

Amnestiperioden och lagens giltighetstid

en längre tid än amnestin pågår. Det gäller t.ex. bestämmelserna om Polismyndighetens skyldighet att underrätta vapnets ägare om inlämnandet. Därtill kommer att amnestin sannolikt kommer att generera en del förvaltningsärenden, t.ex. som avser personer som med stöd av lagen gör anspråk på inlämnad egendom. För att sådana ärenden ska kunna hinna avslutas måste lagens giltighet sträcka sig längre än amnestiperioden. Vid de tidigare vapenamnestierna upphörde respektive lag att gälla ett år och tre månader efter amnestiperiodens slut, och det har vid utvärderingen inte framkommit att det skulle ha varit för kort tid. Den nya lagen om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott bör därför upphöra att gälla vid utgången av augusti 2019. Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

7 Konsekvenser

7.1 Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av en vapenamnesti medför ofrånkomligen ekonomiska konsekvenser för Polismyndigheten. Hur stora kostnader det kan röra sig om är svårt att bedöma eftersom det inte går att veta hur många vapen och hur mycket ammunition som kommer in under amnestin. Vid utvärderingen av den förra vapenamnestin uppskattade Rikspolisstyrelsen den totala kostnaden per inlämnat vapen till ca 380 kronor (se avsnitt 4). Med det som utgångspunkt kan genomförandet av en ny vapenamnesti inte antas medföra större kostnader än att de ryms inom Polismyndighetens befintliga anslag. På sikt kan kostnaderna för samhället förväntas minska.

7.2 Information om vapenamnestin till allmänheten

För att en vapenamnesti ska få avsedd effekt är det mycket viktigt att allmänheten får kännedom om den och förstår vad den innebär, bl.a. vilka föremål som omfattas. En informationskampanj bör därför genomföras. Informationen bör lämnas i god tid före och under hela inlämningstiden. Polismyndigheten bör svara för informationen till allmänheten om lagen.

7.3 Utvärdering

Det övergripande syftet med alla vapenamnestier är att samla in så många illegala vapen som möjligt. En vapenamnesti kan utformas på flera olika sätt. För att det ska bli möjligt att bedöma om den föreslagna lagen på bästa sätt har tillgodosett de syften som

Konsekvenser

eftersträvas bör, i likhet med de två senaste vapenamnestierna, tillämpningen av lagen utvärderas. Polismyndigheten bör ges i uppdrag att utvärdera vapenamnestin.

8 Författningskommentar

1 § Den som innehar ett skjutvapen eller ammunition utan att ha rätt till det ska inte dömas till ansvar för detta enligt 9 kap. 1 §, 1 a § eller 2 § första stycket d vapenlagen (1996:67), om han eller hon frivilligt lämnar in eller låter någon annan lämna in vapnet eller ammunitionen till Polismyndigheten under perioden februari–april 2018.

Det som sägs om skjutvapen i denna lag gäller även sådana föremål som anges i 1 kap. 3 § vapenlagen.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar en person inte ska dömas till ansvar för en gärning som utgör brott enligt 9 kap. 1 §, 1 a § eller 2 § första stycket d vapenlagen (1996:67). Frågan behandlas i avsnitt 5.3.1.

Av paragrafens första stycke framgår att amnestin omfattar skjutvapen och ammunition. Amnestin omfattar alla skjutvapen och all ammunition som är tillståndspliktig enligt vapenlagen. Ett tillstånd eller en rätt att inneha ett skjutvapen för skjutning medför även rätt att inneha ammunition till vapnet. Detta gäller under förutsättning att ammunitionen är avsedd för det ändamål som tillståndet eller rätten till innehavet av vapnet avser, se 2 kap. 8 § vapenlagen.

Av andra stycket följer att vad som sägs om skjutvapen även gäller sådana föremål som anges i 1 kap. 3 § vapenlagen. Det innebär att bl.a. tårgasanordningar och tillståndspliktiga vapendelar omfattas av amnestin.

Ansvarsfriheten gäller bara för det olagliga innehavet och inte för andra brott som har samband med vapnet eller ammunitionen. Det innebär att lagen inte ger ansvarsfrihet vid exempelvis olovlig införsel av vapen. Om ett vapen som har förts in olovligen till

Sverige lämnas in är således endast innehavet straffritt, inte den illegala införseln.

Ansvarsfrihet gäller endast om vapnen eller ammunitionen lämnas in frivilligt. Frivillighet bör inte anses föreligga om innehavaren har särskilda skäl att utgå ifrån att han eller hon står inför att bli upptäckt och därför känner sig tvingad att lämna in vapnet, t.ex. i samband med en husrannsakan eller en kroppsvisitation. Däremot bör frivillighet anses föreligga då en person lämnar in ett vapen därför att han eller hon bedömer den allmänna risken för att bli upptäckt som alltför stor. Viss ledning bör kunna hämtas från tolkningen av frivillighetsbegreppet i 23 kap. 3 § brottsbalken.

Ansvarsfrihet gäller endast om vapnen eller ammunitionen lämnas till Polismyndigheten. Kravet på att vapnen eller ammunitionen ska lämnas till Polismyndigheten bör dock också anses uppfyllt om egendomen överlämnas till en enskild polisman som befinner sig i anslutning till myndighetens lokaler.

2 § Den som lämnar in eller låter någon annan lämna in skjutvapen eller ammunition enligt 1 § har rätt att vara anonym.

Av paragrafen framgår att den som lämnar in eller låter någon annan lämna in vapen eller ammunition enligt 1 § har rätt att vara anonym. Frågan behandlas i avsnitt 5.3.1.

Rätten till anonymitet innebär att Polismyndigheten inte får fråga den som lämnar in vapen eller ammunition vem som har innehaft egendomen eller göra några andra efterforskningar när det gäller det olagliga innehavet. Eftersom ansvarsfriheten endast gäller för det olagliga innehavet som innehavaren har gjort sig skyldig till får dock Polismyndigheten utreda eventuella andra brott som har samband med den inlämnade egendomen.

3 § Skjutvapen och ammunition som har lämnats in enligt 1 § tillfaller staten.

Detta gäller inte om egendomen har lämnats in utan ägarens samtycke och ägaren gör anspråk på egendomen. Om egendomens ägare är känd, ska ett sådant anspråk göras inom en månad från det

att ägaren fick del av en underrättelse från Polismyndigheten om att egendomen lämnats in till myndigheten. I annat fall ska anspråket göras inom tre månader från det att egendomen lämnades in.

I paragrafen anges vad som sker med de vapen och den ammunition som lämnas in. Frågan behandlas i avsnitt 5.3.2.

Av bestämmelsens första stycke följer att vapen och ammunition som lämnas in till Polismyndigheten som huvudregel tillfaller staten. Det innebär att äganderätten till egendomen övergår från ägaren till staten. Den tidigare ägaren har inte rätt till någon ersättning.

I andra stycket behandlas situationen att vapen och ammunition har lämnats in utan ägarens samtycke eller vetskap. Ägaren ges i dessa fall möjlighet att efter inlämnandet inom särskilt angivna tidsfrister göra anspråk på egendomen. Om det finns en känd ägare till den inlämnade egendomen ska Polismyndigheten skicka en underrättelse om inlämnandet till honom eller henne. Av vapenregistren framgår visserligen normalt inte vem som äger ett vapen utan enbart vem som har tillstånd att inneha det. Vanligtvis är emellertid tillståndshavaren och ägaren en och samma person. En vapenägare som har låtit någon annan inneha hans eller hennes vapen får med andra ord finna sig i att det är tillståndshavaren som kommer att kontaktas av Polismyndigheten. Om tillståndshavaren upplyser Polismyndigheten om att det är någon annan som äger vapnet och vem det är, ska Polismyndigheten givetvis skicka en underrättelse direkt till ägaren.

När ägaren har underrättats om att dennes vapen eller ammunition har lämnats in har han eller hon en månad på sig att göra anspråk på egendomen. Tidsfristen börjar löpa den dag då ägaren får del av underrättelsen från Polismyndigheten. Även ägare som inte är kända för Polismyndigheten, har möjlighet att göra anspråk på egendomen. Ett sådant anspråk ska göras inom tre månader från den dag då egendomen lämnades in till Polismyndigheten. Denna tidsfrist gäller även i de fall en underrättelse om inlämnandet har skickats till någon annan än ägaren.

Om ägaren gör anspråk på egendom med stöd av denna bestämmelse, tillfaller egendomen inte staten. Möjligheten att lämna ut egendomen till ägaren styrs dock inte av lagen om

ansvarsfrihet för vissa vapenbrott utan av vapenlagens regler. Det innebär att egendomen inte får lämnas ut till ägaren om denne inte har tillstånd att inneha egendomen.

Polismyndigheten kommer normalt inte att kunna härleda ammunition till en innehavare om ammunitionen har lämnats in separat. Ammunition registreras inte på samma sätt som vapen och är vanligen inte heller märkt. Förpackningar med ammunition som har tillverkats efter den 1 juli 2010 ska visserligen vara märkta på visst sätt, se 2 a kap. 6 § vapenlagen, men dessa uppgifter registreras inte i vapenregistren. I undantagsfall kan dock omständigheterna vara sådana att det finns anledning att anta att ammunitionen tillhör en bestämd person. Om inlämnad ammunition är märkt genom t.ex. en adresslapp på en låda, ska Polismyndigheten kontrollera om personen i fråga är ägare till ammunitionen och i så fall ge honom eller henne tillfälle att göra anspråk på egendomen.

4 § Skjutvapen och ammunition som har tillfallit staten enligt 3 § ska förstöras, om egendomen inte behövs för musealt eller militärt ändamål eller för Polismyndighetens verksamhet.

Av paragrafen framgår att vapen och ammunition som har tillfallit staten som huvudregel ska förstöras. Frågan behandlas i avsnitt 5.3.2. Undantag gäller bl.a. om egendomen behövs i Polismyndighetens verksamhet. Det kan t.ex. handla om behovet av att utföra tekniska undersökningar i en utredning som rör ett brott där ett inlämnat vapen misstänks ha använts eller om vapnet behövs som bevismaterial. Det kan också vara värdefullt att spara inlämnad egendom i Nationellt forensiskt centrum's referenssamling.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om hanteringen av skjutvapen och ammunition som har lämnats in enligt denna lag.

Paragrafen upplyser om att det finns en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om hanteringen av de skjutvapen och den ammunition

som har lämnats in enligt lagen. Det kan t.ex. vara föreskrifter om hur ägaren ska framställa anspråk enligt 3 § andra stycket och om vem som ska ta hand om egendom som har lämnats in, jfr den numera upphävda förordningen (2013:26) om hantering av skjutvapen och ammunition som lämnats in till en polismyndighet, som kompletterade 2013 års lag om ansvarsfrihet vid vissa vapenbrott.